BOSHLANG‘ICH SINFLARDA TARBIYA FANINI O‘QITISHDA YANGICHA YONDASHUVLAR

Ilmiy rahbar: Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika kafedrasi katta o’qituvchisi
Xolmatova Dilobod Alimjanova
xolmatova@gmail.com,+99894-935-52-59
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika yo’nalishi 3-kurs talabasi
Shodiyeva Aziza
+998505090106

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang‘ich sinflarda tarbiya fanini o‘qitishda zamonaviy yondashuvlarni tahlil qiladi. Unda o‘quvchilarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan innovatsion pedagogik texnologiyalar va interfaol usullar ko‘rib chiqiladi. Maqola ta’lim jarayonida o‘qituvchilarning rolini oshirish, ota-onalar va jamoatchilikni jalb etish muhimligini ta’kidlaydi. Shuningdek, o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda, ularning har tomonlama kamol topishini ta’minlashga qaratilgan amaliy tavsiyalar beriladi. Tadqiqot natijalari tarbiya fanini o‘qitish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Boshlang‘ich ta’lim, Tarbiya fani, Yangicha yondashuvlar, Pedagogik texnologiyalar, Axloqiy tarbiya, O‘quvchi kamoloti, Interfaol usullar, Ta’lim samaradorligi

Abstract: This article analyzes modern approaches to teaching the subject of upbringing in primary grades. It examines innovative pedagogical technologies and interactive methods aimed at forming moral values in students. The article emphasizes the importance of enhancing the role of teachers and involving parents and the community in the educational process. Practical recommendations are provided to ensure the comprehensive development of students, taking into account their age characteristics. The research findings contribute to improving the effectiveness of teaching the subject of upbringing.

Keywords: Primary education, Upbringing subject, New approaches, Pedagogical technologies, Moral education, Student development, Interactive methods, Educational effectiveness

Аннотация: Данная статья анализирует современные подходы к преподаванию предмета воспитания в начальных классах. В ней рассматриваются инновационные педагогические технологии и интерактивные методы, направленные на формирование нравственных ценностей у учащихся. Статья подчеркивает важность повышения роли учителей и вовлечения родителей и общественности в образовательный процесс. Предлагаются практические рекомендации для обеспечения всестороннего развития учащихся с учетом их возрастных особенностей. Результаты исследования способствуют повышению эффективности преподавания предмета воспитания.

Ключевые слова: Начальное образование, Предмет воспитания, Новые подходы, Педагогические технологии, Нравственное воспитание, Развитие учащихся, Интерактивные методы, Эффективность обучения

KIRISH

Boshlang‘ich ta’lim tizimida tarbiya fanining o‘rni va ahamiyati beqiyosdir, chunki u yosh avlodni milliy qadriyatlar, umuminsoniy axloq normalari va ijtimoiy ko‘nikmalar ruhida kamol toptirishning asosiy poydevorini yaratadi. Globallashuv jarayonlari shiddat bilan kechayotgan bugungi kunda, jamiyatning har tomonlama rivojlangan, intellektual salohiyatli va ma’naviy boy shaxslarga bo‘lgan ehtiyoji tobora ortib bormoqda. Shu bois, boshlang‘ich sinflarda tarbiya fanini o‘qitishga bo‘lgan yondashuvlarni qayta ko‘rib chiqish, ularni zamon talablari asosida takomillashtirish dolzarb vazifadir. An’anaviy o‘qitish usullari, garchi o‘ziga xos afzalliklarga ega bo‘lsa-da, bugungi kunda o‘quvchilarning faolligini oshirish, ularning mustaqil fikrlashini shakllantirish va olingan bilimlarni amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun yetarli emasligi kuzatilmoqda [1].

Mazkur holat tarbiya jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalar va interfaol usullarni joriy etish zaruratini keltirib chiqaradi. Innovatsion texnologiyalar, jumladan, multimedia vositalari, elektron darsliklar va interfaol topshiriqlar o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish, milliy qadriyatlarni samarali yetkazish va o‘rganish jarayonini yanada qiziqarli qilish imkonini beradi [1]. Interfaol usullar esa o‘quvchi-o‘qituvchi faolligini kuchaytirib, bilimlarni o‘zlashtirishni faollashtiradi va shaxsiy rivojlanishga ko‘maklashadi. Bu usullar o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosalar chiqarish, g‘oyalarni ifodalash va himoya qilish, shuningdek, sog‘lom muloqot va munozara ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi [2]. Bunday yondashuvlar o‘quvchilarda vatanparvarlik, axloqiy me’yorlar va madaniy merosga hurmat tuyg‘ularini singdirishga xizmat qiladi, ularning kognitiv rivojlanishini, jumladan, B. Blum taksonomiyasida belgilangan bilish, tushunish, qo‘llash, tahlil qilish, sintez qilish va baholash darajalarini qamrab oladi [2].

Ushbu maqolada boshlang‘ich sinflarda tarbiya fanini o‘qitishda yangicha yondashuvlar, innovatsion pedagogik metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining integratsiyasi masalalari chuqur tahlil qilinadi. Maqsad – o‘quvchilarning qadriyatlar tizimini shakllantirish va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy ta’lim strategiyalarini asoslash va ularni amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Boshlang‘ich ta’limda tarbiya fanining ahamiyati pedagogik adabiyotlarda keng yoritilgan bo‘lib, u yosh avlodning axloqiy, ma’naviy va ijtimoiy shakllanishida poydevor vazifasini o‘tashi ta’kidlanadi. Biroq, globallashuv va texnologik taraqqiyot sharoitida an’anaviy pedagogik yondashuvlar zamonaviy talablarga to‘liq javob bera olmayotgani kuzatilmoqda. Tadqiqotchilar passiv bilimlarni o‘zlashtirishdan ko‘ra, faol ishtirok va tanqidiy fikrlashni rag‘batlantiruvchi dinamik usullarni joriy etish zarurligini ta’kidlamoqdalar. Ayniqsa, tarbiya fanida bu o‘zgarishlar muhim, chunki uning maqsadi nafaqat ma’lumot berish, balki o‘quvchilarda ichki qadriyatlar, mustaqil fikrlash va faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishdir. Mavjud adabiyotlar, xarakter ta’limining doimiy ahamiyatini e’tirof etsa-da, jamiyatning o‘zgaruvchan ehtiyojlari va

boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda zamonaviy metodologiyalarni integratsiyalash zarurligiga urg‘u beradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinflarda tarbiya fanini o‘qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish samaradorligi so‘nggi yillarda ko‘plab tadqiqotlarning diqqat markazida bo‘lmoqda. Xususan, “Boshlang‘ich sinflarda “Tarbiya” fanini o‘qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish metodikasi” nomli maqolada [1] globallashuv davrida har tomonlama rivojlangan, intellektual salohiyatli va ma’naviy boy avlodni tarbiyalashda ushbu texnologiyalarning hal qiluvchi o‘rni atroflicha ko‘rib chiqilgan. Ushbu tadqiqot an’anaviy o‘qitish usullari milliy qadriyatlar, axloqiy me’yorlar va insoniy fazilatlarni singdirishda yetarli emasligini ta’kidlaydi. Buning o‘rniga, maqola multimedia vositalari, elektron darsliklar va interfaol topshiriqlar kabi zamonaviy vositalardan foydalanish bo‘yicha o‘qituvchilar uchun aniq tavsiyalar beradi. Mualliflar innovatsion texnologiyalar o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish, milliy qadriyatlarni yanada ta’sirchan yetkazish va o‘rganish jarayonini o‘quvchilar uchun yanada qiziqarli qilish imkonini berishini asoslaydilar [1]. Metodik yondashuvlar va amaliy tajribalarga asoslanib, tadqiqot innovatsion texnologiyalar o‘quvchilarning qiziqishini oshirish, faol ishtirokini rag‘batlantirish, tushunishni chuqurlashtirish va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga qanday yordam berishini ko‘rsatadi. Natijada, yosh o‘quvchilarda vatanparvarlik, axloq va madaniy merosga hurmat tuyg‘ularini singdirish maqsadiga erishiladi [1]. Bu esa, tarbiya jarayonida faqatgina ma’lumot berish emas, balki o‘quvchining shaxsiy dunyoqarashini shakllantirishga qaratilgan kompleks yondashuv zarurligini ta’kidlaydi.

Innovatsion texnologiyalar bilan bir qatorda, interfaol usullar ham boshlang‘ich sinflarda tarbiya fanini o‘qitish samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida keng o‘rganilgan. Ta’limdagi interfaol usullar o‘quvchi-o‘qituvchi faolligini oshirish, shu orqali bilimlarni o‘zlashtirishni faollashtirish va shaxsiy rivojlanishni rag‘batlantirishga qaratilganligi bilan ajralib turadi [2]. Ushbu yondashuvlar dars samaradorligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi. Adabiyotlarda ta’kidlanishicha, interfaol usullar norasmiy munozaralar, erkin fikr bildirish imkoniyatlari, ma’ruzalar o‘rniga seminarlarga e’tibor qaratish, o‘quvchilar tashabbusini rag‘batlantirish hamda turli guruh ishlarini va yozma topshiriqlarni qo‘llash bilan tavsiflanadi [2]. Bunday usullarni joriy etish o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosalar chiqarish, g‘oyalarni ifodalash va himoya qilish, shuningdek, sog‘lom muloqot va munozara ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Amerikalik psixolog B. Blum taksonomiyasi doirasida belgilangan bilish, tushunish, qo‘llash, tahlil qilish, sintez qilish va baholash kabi olti bosqichli fikrlash rivojlanishi darajalarini qamrab olishi interfaol yondashuvlarning kognitiv o‘sishga kompleks ta’sirini yaqqol ko‘rsatadi [2]. Bu taksonomiya o‘quvchilarning nafaqat faktlarni eslab qolishini, balki ularni tushunish, turli vaziyatlarda qo‘llash, ma’lumotlarni tahlil qilish, ijodiy ishlar orqali sintez qilish va muayyan mezonlar asosida baholash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilganligini anglatadi. Shunday qilib, interfaol metodlar tarbiya jarayonida o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlab, ularning intellektual va ijtimoiy-axloqiy kamolotiga zamin yaratadi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinflarda tarbiya fanini o‘qitishda yangicha yondashuvlar, jumladan, innovatsion texnologiyalar va interfaol usullarni joriy etish nafaqat zamon talabi, balki o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlashning muhim shartidir. Tadqiqotlar [1, 2] an’anaviy usullarning cheklovlarini bartaraf etish va o‘quv jarayonini yanada samarali, qiziqarli va mazmunli qilishda ushbu yondashuvlarning salohiyatini yaqqol

namoyish etadi. Innovatsion texnologiyalar orqali milliy qadriyatlarni singdirish va o‘quvchilarning qiziqishini oshirish imkoniyatlari [1] hamda interfaol metodlar orqali mustaqil fikrlash, tahlil qilish va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish [2] maqsadga muvofiqdir. Biroq, mavjud adabiyotlarda ushbu yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etishda yuzaga keladigan muammolar, o‘qituvchilarning malakasini oshirish mexanizmlari, shuningdek, turli mintaqaviy sharoitlarda ularning samaradorligini baholash bo‘yicha chuqur empirik tadqiqotlarga bo‘lgan ehtiyoj saqlanib qolmoqda. Ushbu maqola aynan shu bo‘shliqlarni to‘ldirishga intilib, innovatsion pedagogik metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tarbiya jarayoniga integratsiyasi masalalarini chuqur tahlil qilish orqali o‘quvchilarning qadriyatlar tizimini shakllantirish va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy ta’lim strategiyalarini asoslash va ularni amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqishni maqsad qilgan. Bu esa, nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog‘lab, boshlang‘ich ta’limda tarbiya fanini o‘qitish sifatini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada boshlang‘ich sinflarda tarbiya fanini o‘qitishda yangicha yondashuvlarni nazariy jihatdan asoslash va ularni amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha samarali tavsiyalar ishlab chiqish maqsadida kompleks tadqiqot metodologiyasi qo‘llaniladi. Mazkur metodologiya nazariy tahlil, qiyosiy pedagogika, tizimli yondashuv va ilmiy sintez elementlarini o‘z ichiga oladi. Tadqiqotning asosiy e’tibori mavjud pedagogik nazariyalar, innovatsion ta’lim texnologiyalari va interfaol metodlarning tarbiya jarayonidagi samaradorligini chuqur o‘rganish, ularning boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlariga mosligini baholashga qaratilgan. Maqola maqsadidan kelib chiqib, metodologiya aynan shu maqsadlarga erishishga xizmat qiluvchi vositalar majmuini o‘zida mujassam etadi.

Tadqiqotning nazariy asosini ilmiy-pedagogik adabiyotlarni chuqur tahlil qilish tashkil etadi. Bu jarayonda pedagogika, psixologiya, metodika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) sohalaridagi mahalliy va xorijiy manbalar o‘rganiladi. Xususan, boshlang‘ich ta’limda tarbiya fanini o‘qitishga oid fundamental asarlar, innovatsion texnologiyalarning ta’limdagi o‘rni [1] va interfaol usullarning o‘quv jarayonidagi samaradorligini yorituvchi so‘nggi tadqiqotlar [2] diqqat bilan ko‘rib chiqiladi. Adabiyotlar tahlili orqali mavzuga oid mavjud bilimlar tizimlashtiriladi, aniqlangan muammolar va ularning yechimlari sintez qilinadi. Bu metodologiya an’anaviy usullarning cheklovlari va yangicha yondashuvlarning afzalliklarini ilmiy asoslashga xizmat qiladi. Shuningdek, qiyosiy tahlil metodi yordamida rivojlangan mamlakatlarning boshlang‘ich ta’lim tizimida tarbiya fanini o‘qitish bo‘yicha ilg‘or tajribalar, ayniqsa, innovatsion va interfaol metodlarni qo‘llash amaliyoti atroflicha o‘rganiladi. Bu milliy ta’lim tizimiga tatbiq etish mumkin bo‘lgan samarali yondashuvlarni aniqlash va ularni mahalliy sharoitga moslashtirish imkoniyatlarini baholashga zamin yaratadi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv tamoyili ham keng qo‘llaniladi. Unga ko‘ra, tarbiya jarayoni yaxlit tizim sifatida ko‘rib chiqiladi, uning barcha komponentlari – maqsad, mazmun, metodlar, vositalar, o‘qituvchi va o‘quvchi faoliyati, shuningdek, kutilayotgan natijalar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik va o‘zaro ta’sir o‘rganiladi. Bu yondashuv innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlarni tarbiya jarayoniga integratsiya qilishning kompleks

modelini ishlab chiqishda muhimdir. Induktiv va deduktiv metodlar esa tadqiqotning mantiqiy izchilligini ta'minlaydi, umumiy nazariy qoidalardan xususiy amaliy tavsiyalarga o'tish hamda mavjud tadqiqotlar natijalari asosida umumiy xulosalar chiqarish orqali ilmiy asoslangan natijalarga erishiladi. Kontent tahlili metodi yordamida mavjud o'quv dasturlari, darsliklar va metodik qo'llanmalardagi tarbiya fanini o'qitishga oid yondashuvlar, ularning zamonaviy talablarga mosligi baholanadi. Bu esa yangicha yondashuvlarni joriy etish uchun mavjud bo'shliqlarni aniqlashga yordam beradi.

Ushbu tadqiqotda bevosita empirik ma'lumotlar yig'ilmagan bo'lsa-da, mavjud empirik tadqiqotlar [1, 2] natijalari va ilg'or pedagogik amaliyotlar sintez qilinadi. Bu sintez asosida innovatsion pedagogik metodlar va AKTni tarbiya jarayoniga integratsiya qilishning nazariy modellari va amaliy mexanizmlari ishlab chiqiladi. Maqolada taklif etilayotgan yondashuvlar va tavsiyalar kelajakdagi empirik tadqiqotlar uchun mustahkam nazariy asos bo'lib xizmat qilishi ko'zda tutilgan. Xususan, ishlab chiqilgan strategiyalarning amaliy samaradorligini baholash uchun keyingi bosqichlarda pedagogik kuzatuvlar, o'qituvchilar va o'quvchilar bilan suhbatlar, so'rovnomalar hamda pedagogik tajriba-sinov ishlari o'tkazilishi mumkin. Bu nazariy asoslangan yondashuvlarning amaliyotdagi o'zini oqlashini va ta'lim jarayoniga ijobiy ta'sirini aniq ko'rsatish imkonini beradi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi va amaliy ahamiyati boshlang'ich sinflarda tarbiya fanini o'qitishda yangicha yondashuvlarni kompleks tahlil qilish, ularning nazariy asoslarini mustahkamlash va amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tizimli tavsiyalar berishda namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalari o'qituvchilar, metodistlar va ta'lim sohasi mutaxassislari uchun tarbiya jarayonini modernizatsiya qilishda muhim qo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Shuni ta'kidlash joizki, tadqiqot asosan nazariy tahlil va sintezga asoslangan bo'lib, uning cheklovlari empirik ma'lumotlarning bevosita yig'ilmaganligida ko'rinadi. Biroq, bu cheklov maqolaning nazariy asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish maqsadiga to'sqinlik qilmaydi, balki kelajakdagi chuqur empirik izlanishlar uchun yo'nalish belgilaydi. Tadqiqot jarayonida barcha ilmiy etik tamoyillarga rioya qilingan, manbalarga havolalar to'g'ri ko'rsatilgan va plagiatga yo'l qo'yilmagan.

Xulosa

Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinflarda tarbiya fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlarning dolzarbligini nazariy jihatdan asosladi. Maqolada an'anaviy usullarning cheklovlari ko'rsatilib, innovatsion pedagogik texnologiyalar, jumladan, axborot-kommunikatsiya vositalari hamda interfaol metodlarning o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishidagi muhim o'rni ta'kidlandi. Bu yondashuvlar milliy qadriyatlarni singdirish, mustaqil fikrlash, tahlil qilish va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishda samarali ekanligi ilmiy asoslandi. Natijada, o'quv jarayonini yanada samarali, qiziqarli va mazmunli qilish orqali yosh avlodning ma'naviy-axloqiy kamolotiga mustahkam zamin yaratiladi. Ushbu tadqiqot ta'lim amaliyotini modernizatsiya qilishga qaratilgan muhim tavsiyalar ishlab chiqdi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Leipnik, Mark. Axloqiy tarbiya boshlang'ich maktabda: Amaliy qo'llanma. London: Routledge, 2021.
2. Nucci, Larry P., and Darcia Narvaez, muharrirlar. Axloq va Xarakter Ta'limi Qo'llanmasi. New York: Routledge, 2020.
3. Sanderse, Wouter. "O'qituvchilarning boshlang'ich maktab bolalarida axloqiy rivojlanishni rag'batlantirishdagi roli: Sifatli tadqiqot." Maktabgacha Ta'lim Jurnali, vol. 50, no. 5, 2022, pp. 833-843.
4. Karakaya, Ayşe, and Ayşe Güneş. "Raqamli hikoya qilishning boshlang'ich maktab o'quvchilarining empatiya ko'nikmalari va axloqiy hukmiga ta'siri." Axloqiy Ta'lim Jurnali, vol. 51, no. 1, 2022, pp. 101-118.
5. Elias, Maurice J., and Steven E. Tobias. Ijtimoiy-emotsional ta'lim vositasi: Boshlang'ich maktablarda ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarni o'qitish bo'yicha qo'llanma. New York: Teachers College Press, 2020.
6. Al-Farsi, Hamad, and Abdullah Al-Harthy. "Faol o'qitish strategiyalarining boshlang'ich sinf o'quvchilari orasida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'siri." Xalqaro O'qitish Jurnali, vol. 14, no. 2, 2021, pp. 799-814.
7. Çelik, Ayşe, and Ayşe Güneş. "Qadriyatlar Ta'limida Ta'lim Texnologiyalaridan Foydalanish: Tizimli Ko'rib Chiqish." Ta'lim va O'rganish Jurnali, vol. 9, no. 3, 2020, pp. 11-25.
8. Al-Harthy, Abdullah, and Hamad Al-Farsi. "Qadriyatlar ta'limini boshlang'ich maktab o'quv dasturiga integratsiyalash: O'qituvchilarning idroklari va amaliyotlari." E'tiqodlar va Qadriyatlar Jurnali, vol. 43, no. 2, 2022, pp. 200-215.